

Kulturutskottets betänkande**1977/78: 22****med anledning av propositionen 1977/78: 99 om statligt litteraturstöd m. m. jämte motioner****Propositionen**

Sedan regeringen i propositionen 1977/78: 100 bilaga 12 i avvaktan på särskild proposition i ämnet beräknat medel för Vissa åtgärder inom litteraturområdet och för Lån för investeringar i bokhandel har regeringen i propositionen 1977/78: 99 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen

dels att

1. antaga ett i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1977: 485) om tillfälligt överlämnande av förvaltningsuppgift inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

dels att

2. godkänna de riktlinjer för ändringar av stödet till utgivning av litteratur som förordats i propositionen,

3. godkänna att försöksverksamheten med stöd till bokhandel utsträcks till att omfatta även budgetåret 1980/81,

4. medge att för budgetåret 1978/79 statlig kreditgaranti för lån till Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag beviljas intill ett belopp av 2 000 000 kr.,

5. bemyndiga regeringen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i propositionen träffa avtal med Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag om villkoren för statlig kreditgaranti för lån till bolaget,

dels att i fråga om anslagsberäkningar

6. till Litteraturstöd för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 18 500 000 kr.,

7. till Bokhandelsstöd för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 250 000 kr.,

8. medge att statsgaranti för lån till nyetablering av förlag m. m. under budgetåret 1978/79 får beviljas intill ett belopp av 2 000 000 kr.,

9. medge att statsgaranti för lån till bokhandel under budgetåret 1978/79 får beviljas intill ett belopp av 1 500 000 kr.,

10. till Kreditgarantier till förlag och bokhandel för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

11. till Statens kulturråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln med ändring av vad som föreslås i prop. 1977/78: 100 (bil. 12 p. B 1.) anvisa ett förslagsanslag på 8 909 000 kr.,

12. till Lån för investeringar i bokhandel för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 2 400 000 kr.

I propositionen läggs förslag fram om utbyggnad av och ändrade riktlinjer för det statliga stödet till utgivning av böcker. Utgivningsstödet föreslås även fortsättningsvis vara selektivt med stöd efter prövning till den enskilda titeln. Till ny svensk skönlitteratur för vuxna, översatt skönlitteratur för vuxna, facklitteratur för vuxna samt barn- och ungdomslitteratur föreslås ett efterhandsstöd, dvs. frågan om stöd prövas först efter det att boken är utgiven. Till klassisk litteratur föreslås förhandsstöd utgå. För samtliga kategorier föreslås gälla att boken måste åsättas ett förlagsnettopris under en viss nivå för att kunna komma i fråga för stöd.

Svensk facklitteratur kommer fortsättningsvis att kunna få stöd. Stödet till översatt skönlitteratur samt stödet till barn- och ungdomslitteratur byggs ut. Sammantaget föreslås en ökning av utgivningsstödet med 4 milj. kr. från ca 9 milj. kr. till ca 13 milj. kr.

Vad beträffar omfattningen av stödet till utgivning av allmänlitteratur, uttryckt i ungefärligt antal stödda titlar, innebär förslagen i propositionen i förhållande till innevarande budgetår följande.

	1977/78	1978/79
Ny svensk skönlitteratur	400	300
Skönlitteratur i svensk översättning	75	150
Klassisk litteratur	60	100
Facklitteratur	30	200
Barn- och ungdomslitteratur	80 (stödköp)	150
	20 (prod.stöd)	

För särskilt kostnadskrävande utgivning föreslås ett projektstöd om 1 milj. kr. Den svenska produktionen av tecknade serier skall uppmärksammas vid fördelningen av stödet.

För att öka kunskapen om och därmed främja utgivningen av svensk litteratur i utlandet föreslås ett särskilt stöd till översättningar. Översättningarna skall användas för att introducera böckerna hos bl. a. utländska förlag.

Det statliga kreditstödet till bokhandeln utökas med 1 milj. kr. till 2,4 milj. kr. Samtidigt får Bokbranschens finansieringsinstitut som handhar stödet möjlighet att mot statlig garanti låna upp 2 milj. kr. för egen utlåning till bokhandeln.

I propositionen framhålls att de statliga insatserna på litteraturområdet måste byggas ut successivt och baseras på undersökningar av förhållandena i olika delar av branschen. Medel föreslås därför för fortsatta branschstudier.

Lagförslaget har följande lydelse.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1977: 485) om tillfälligt överlämnande av förvaltningsuppgift inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Härigenom föreskrivs att lagen (1977: 485) om tillfälligt överlämnande av förvaltningsuppgift inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, vilken gäller till och med utgången av juni 1980, skall ha fortsatt giltighet till och med utgången av juni 1981.

I en från utbildningsdepartementet inkommen skrivelse anhålles om *vissa ändringar i propositionen 1977/78: 99.*

Beträffande det i propositionen föreslagna reservationsanslaget Litteraturstöd uttalas i skrivelsen.

I prop. 1977/78: 99 om statligt litteraturstöd m. m. föreslår regeringen att 18 500 000 kr. anvisas under reservationsanslaget Litteraturstöd. Detta är ett med 925 000 kr. för lågt belopp. Innevarande budgetår utgår 925 000 kr. för framställning av Lättläst litteratur som innevarande budgetår är anvisade under anslaget B 7. Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet. Enligt förslag i prop. 1977/78: 99 skall medel till detta ändamål fr. o. m. nästa budgetår utgå från anslaget Litteraturstöd. De innevarande budgetår anvisade 925 000 kr. skulle ha tillförts detta anslag i prop. 1977/78: 99 men genom ett förbiseende skedde inte detta. Överföringen finns redovisad i beräkningspunkten Vissa åtgärder inom litteraturområdet i budgetpropositionen (prop. 1977/78: 100 bil. 12 p. 21) men beaktades således sedan inte vid beräkningen av anslaget Litteraturstöd. Regeringens förslag avseende anslaget Litteraturstöd för budgetåret 1978/79 skall således vara (18 500 000 kr. + 925 000 kr. =) 19 425 000 kr.

I övrigt innehåller skrivelsen en anhållan om ett förtydligande avseende riktlinjerna för projektstöd till särskilt kostsam bokutgivning.

Motionerna

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels de under allmänna motionstiden väckta motionerna

1977/78: 1130 av Gunnel Jonäng (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att tillgodose synsvagas behov av böcker med stor stil,

1977/78: 1519 av Olle Aulin (m) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om omprioritering till förmån för ökat stöd till kvalitetslitteratur för barn och ungdom,

dels de med anledning av propositionen 1977/78: 99 väckta motionerna

1977/78: 1803 av Georg Andersson m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar bemyndiga regeringen att ingå avtal med Litteraturfrämjandet angående stöd för utgivning av barn- och ungdomslitteratur i huvudsak enligt de riktlinjer som anförts i motionen,

2. att riksdagen beslutar att till Litteraturstöd för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 20 500 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen,

1977/78: 1804 av Gunnar Björk i Gävle (c) och Kerstin Göthberg (c) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om läsförämjande åtgärder i barn- och ungdomsorganisationer samt studieförbund,

1977/78: 1805 av Lars-Ingvar Sörenson (s) och Hans Alsén (s) vari yrkas att riksdagen beslutar

1. att hos regeringen begära förslag som syftar till att de fasta driftkostnaderna övertas av staten för Författares bokmaskins verkstäder i Stockholm och Göteborg,

2. att hos regeringen anhålla att en plan för fortsatt utbyggnad av författarverkstäder föreläggs riksdagen samt att erforderliga medel härför anslås till statens kulturråd,

1977/78: 1806 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen under punkten Litteraturstöd beslutar anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 9 500 000 kr. förhöjt belopp av 28 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Statligt litteraturstöd, utformning och omfattning

Det statliga litteraturstödet inrättades efter beslut av riksdagen våren 1975 (prop. 1975: 20, KrU 1975: 12, rskr 1975: 201). Bestämmelserna för statligt litteraturstöd återfinns i förordningen (1975: 493) om statligt litteraturstöd (ändrad 1977: 394). Utgivningsstödet omfattar följande litteraturkategorier: ny svensk skönlitteratur, skönlitteratur i svensk översättning, klassiker, facklitteratur, barn- och ungdomslitteratur och litteratur på invandrar- och minoritetsspråk. Stöd till sistnämnda kategori infördes fr. o. m. innevarande budgetår (prop. 1976/77: 100 bil. 12, KrU 1976/77: 35, rskr 1976/77: 239). Vidare kan inom ramen för litteraturstödet statlig kreditgaranti lämnas för lån till förlag. Stödet handhas av statens kulturråd med undantag av kreditgarantier som handhas av statens industriverk. Stöd kan utgå till svenskt förlag (utgivare) här i landet.

Det statliga stödet till utgivning av allmänlitteratur uppgår inneva-

rande budgetår till drygt 9 milj. kr. och beräknas komma att utgå till ca 700 titlar.

Stödet är selektivt och frågan om stöd prövas för varje enskild titel. Kulturrådets prövning sker i sex olika arbetsgrupper, en för varje stöd-kategori.

Med undantag för barn- och ungdomslitteratur fastställer kulturrådet ett högsta förlagsnettopris (f-pris) för de boktitlar som erhåller statligt litteraturstöd. Gällande prisskalor fastställs för resp. budgetår efter överläggningar med representanter för förlagsbranschen. Inom ramen för anvisade medel träffas därvid överenskommelse om pris och stödbelopp för varje litteraturkategori i förhållande till den enskilda titelns omfång räknat i 16-sidiga ark.

Stödet till ny svensk skönlitteratur och till skönlitteratur i svensk översättning utgår i efterhand, dvs. först när boken är utgiven, och är relaterat till bokens omfattning uttryckt i ark (arkersättning). Till klassisk litteratur och facklitteratur utgår förhandsstöd (produktionsstöd), dvs. frågan om stöd prövas innan boken är utgiven. Utöver produktionsstöd kan stöd också utgå till lagerhållning av klassisk litteratur. Produktionsstöd utgår även i viss omfattning till barn- och ungdomslitteratur. För samtliga nämnda stödformer gäller att boken måste ha getts ut eller skall ges ut i en viss minsta upplaga för att stöd skall kunna komma i fråga.

Den större delen av stödet till barn- och ungdomslitteraturen har formen av stödköp. De böcker som staten på detta sätt köper in används i ett försök med läsfrämjande verksamhet företrädesvis inom barn- och ungdomsorganisationer. Det stöd till litteratur på invandrar- och minoritetsspråk som har inrättats innevarande budgetår har formen av projektbidrag.

Tyngdpunkten i utgivningsstödet ligger f. n. på ny svensk skönlitteratur för vuxna. Antalet titlar som kan få stöd är maximerat till 400. För övriga kategorier beräknas stöd innevarande budgetår kunna utgå till ungefär följande antal titlar: skönlitteratur i svensk översättning ca 75 titlar, klassisk litteratur ca 60 titlar, facklitteratur ca 30 titlar samt barn- och ungdomslitteratur ca 100 titlar varav ca 80 som stödköp och ca 20 som produktionsstöd. Lagerstöd beräknas komma att utgå till drygt 400 titlar.

Utskottet

Ett statligt stöd till bokutgivning och kreditstöd till förlag infördes budgetåret 1975/76 (prop. 1975: 20, KrU 1975: 12, rskr 1975: 201). Budgetåret därpå påbörjades en treårig försöksverksamhet med utgivning av massmarknadslitteratur av god kvalitet för vuxna (prop. 1975/76: 135, KrU 1975/76: 35, rskr 1975/76: 355). Fr. o. m. innevarande

budgetår har utgivningsstödet byggts ut till att omfatta även litteratur på invandrar- och minoritetsspråk. Vidare har en treårig försöksperiod med statligt kreditstöd till bokhandeln inletts.

En särskild utredare (U 1977: 02) har gjort en analys av litteraturstödet effekter och prövat nuvarande stödformer. Utredaren, som gav utredningen namnet litteraturstödsutredningen, har i betänkandet (Ds U 1977: 14) Statligt litteraturstöd redovisat sina överväganden och förslag. Utredningen och de synpunkter som framkommit vid remissbehandlingen av betänkandet har inte föranlett förslag i propositionen om några mer genomgripande förändringar av litteraturstödet.

De förändringar av utgivningsstödet som enligt propositionen framstår som mest angelägna är att göra stödformerna enhetligare och att åstadkomma en jämnare fördelning av stödet mellan olika litteraturkategorier. Stödet bör vidare byggas ut för de litteraturkategorier som f. n. stöds endast i begränsad omfattning. Det framhålls i propositionen att en allmän sänkning av bokpriserna är angelägen, men föredragande statsrådet understryker att ett statligt stöd som på ett markant sätt sänker priserna på böcker är orealistiskt med hänsyn till de höga kostnader ett sådant stöd skulle medföra.

I propositionen föreslås att ett nytt stöd på drygt 3 milj. kr. införs för främst svensk *facklitteratur*. Det beräknas kunna utgå till ca 200 titlar. Stödet blir ett efterhandsstöd, dvs. stöd utgår först efter det att boken kommit ut. I första hand böcker med begränsat publikunderlag förutsätts erhålla stöd.

I motionen 1977/78: 1806 ifrågasätts om det blir möjligt att göra ett rimligt urval på 200 titlar ur de ca 600 titlar som torde kunna komma i fråga för stöd. Motionärerna framhåller att åtskilliga debatt- och rapportböcker, som nu inbegrips i stödet till ny svensk skönlitteratur, genom införande av det nya facklitteraturstödet kommer att falla inom den senare stödformen. De anser att ytterligare 1 milj. kr. bör beräknas för stöd till facklitteratur.

Det förslag som redovisas i propositionen beträffande stödet till facklitteratur innebär en avsevärd förstärkning i förhållande till nuläget, då endast vissa standardverk i översättning — ett 30-tal titlar — fått stöd utöver ett antal rapportböcker som erhållit stöd under kategorin "ny svensk skönlitteratur". Utskottet kan för sin del godta de beräkningar för stödets omfattning som redovisas i propositionen. Härvid har utskottet uppmärksammat att föredragande statsrådet inte avsett att omfattningen av stödet för resp. litteraturkategori skall låsas fast. De belopp som redovisas i propositionen är alltså att betrakta som riktvärden och stödets omfattning inom resp. kategori bör enligt statsrådet anpassas till behovet såsom det kommer till uttryck i ansökningar om stöd. Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1977/78: 1806 i vad den avser ökat stöd till facklitteratur.

Barn- och ungdomsboksutgivningen har hittills fått stöd dels genom att staten har stödköpt 1 000 exemplar av ca 85 titlar per år, dels genom förhandsstöd, dvs. stöd före utgivningen, till ca 20 titlar. I propositionen föreslås stöd till denna litteraturkategori fortsättningsvis utgå i form av efterhandsstöd. Antalet titlar som kan få stöd uppskattas i propositionen till ca 150. För ändamålet har 2 milj. kr. beräknats.

I motionen 1977/78: 1806 görs gällande att det i propositionen föreslagna efterhandsstödet inte skulle få en tillräckligt prisåterhållande verkan på barn- och ungdomsböcker. Motionärerna anser att ytterligare 1 milj. kr. bör satsas så att stödet kan medföra en reell prispress. Därigenom skulle kvalitetsboken för barn och ungdom få större konkurrensförmåga i förhållande till dåliga s. k. långserie- eller kioskböcker.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är önskvärt att utgivningsstödet till barn- och ungdomslitteratur ges en prisåterhållande effekt. Då emellertid det i propositionen föreslagna efterhandsstödet till barn- och ungdomsböcker innebär en stödform som ännu inte prövats för denna litteraturkategori är utskottet inte berett förordas att riksdagen gör några uttalanden som binder relationen mellan antal stödda titlar och stödbelopp.

Utskottet avstyrker av angivna skäl motionen 1977/78: 1806 i nu förevarande del.

Möjligheterna till en anpassning av stödet till särskilt kostnadskrävande utgivning är begränsade vid ett efterhandsstöd som utgår efter arkersättningsprincipen. I propositionen förordas därför att statens kulturråd skall ha möjlighet att göra avsteg från det rena arkstödet i fall där så bedöms motiverat.

För böcker som är särskilt kostsamma att framställa bedöms emellertid denna möjlighet inte vara tillräcklig. Ett särskilt stöd i form av *projektstöd* föreslås därför bli infört fr. o. m. nästa budgetår. Stödet bör enligt vad som uttalas i propositionen kunna utgå till skönlitteratur i översättning för vuxna, facklitteratur för vuxna samt barn- och ungdomslitteratur. Statens kulturråd förutsätts vid fördelningen av stödet ägna särskild uppmärksamhet åt projekt med svenska originalserier. Vidare skall projektstöd kunna användas för storstilböcker med särskilt höga framställningskostnader. I den inledningsvis nämnda skrivelsen från utbildningsdepartementet förordas ett förtydligande av de litteraturkategorier till vilka det nämnda projektstödet föreslås kunna utgå av innebörd att stödet även skall avse "ny svensk skönlitteratur för vuxna, i vilken bildåtergivning utgör ett dominerande och kostsamt inslag". Ett förtydligande på denna punkt står i överensstämmelse med det i propositionen redovisade ändamålet med stödet. Utskottet tillstyrker ett projektstöd med den avgränsning som framgår av det ovan sagda.

För projektstöd har i propositionen beräknats 1 milj. kr. Den svenska bilderboken för barn är enligt motionen 1977/78: 1806 starkt hotad av

en industriell massproduktion på multinationell bas. Motionärerna anser att det finns risk för att stöd till den konstnärliga svenska bilderboken inte kommer att få tillräckligt utrymme inom ramen för det belopp som beräknats för projektstöd. De föreslår därför att projektstödet till särskilt kostnadskrävande litteratur ökas från 1 milj. kr. till 2 milj. kr. och att 1 milj. kr. därav används för barn- och ungdomslitteratur.

Utskottet anser sig inte böra förorda någon annan medelsberäkning för projektstöd än den som redovisas i propositionen, då effekten av detta stöd i kombination med de möjligheter som förutsätts genom avvikelser inom ramen för efterhandsstödet ännu inte kan bedömas. Det bör i sammanhanget framhållas att statens kulturråd räknat med att den nya stödordningen får särskild betydelse för barn- och ungdomslitteratur, i vilken bilden ingår som en integrerad del av verket eller spelar en väsentlig roll för detsamma. Utskottet avstyrker motionen 1977/78: 1806 såvitt nu är i fråga.

En omprioritering av litteraturstödet till förmån för barn- och ungdomslitteratur bör enligt motionen 1977/78: 1519, som väcktes i januari i år, göras i samband med översynen av litteraturstödet. Motionären avser därmed både utgivning och spridning av kvalitetslitteratur. Arbetsgruppen för barn- och ungdomslitteratur under kulturrådets nämnd för litteratur och bibliotek har uppskattat den nuvarande utgivningen av stödvärd barn- och ungdomslitteratur till ungefär 150 titlar. Enligt utskottets uppfattning synes det inte finnas underlag för utgivningsstöd till högre antal titlar än det som beräknas i propositionen. De krav på högre stödbelopp för utgivning av barn- och ungdomslitteratur som framförs i motionen 1977/78: 1806 har utskottet nyss avvisat.

Önskemålet i fråga om utgivningsstöd i motionen 1977/78: 1519 synes i huvudsak tillgodosett genom det i propositionen föreslagna efterhandsstödet till barn- och ungdomsböcker. Något tillkännagivande till regeringen på denna punkt bedömer utskottet därför inte erforderligt, varför utskottet avstyrker motionen i denna del.

I propositionen tas inte slutlig ställning till ansvaret för utgivning av *lättläst litteratur*, s. k. LL-böcker. Skolöverstyrelsen bör enligt föredragande statsrådet t. v. fördela stödet. För nästa budgetår beräknas stödet till lättläst litteratur uppgå till 1,2 milj. kr., vilket innebär en ökning med 275 000 kr.

Som tidigare nämnts bör enligt propositionen det särskilda projektstödet för kostsam utgivning kunna utgå till utgivning av *böcker med stor stil* för synskadade. I första hand förutsätts dock stöd till storstilsböcker utgå inom ramen för efterhandsstödet till de olika litteraturkategorierna, varvid statens kulturråd skall ha möjlighet att lämna ett större stöd än normalt med hänsyn till de höga kostnaderna för utgivningen.

I motionen 1977/78: 1130, som väcktes under den allmänna motions-

tiden, föreslås att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att tillgodose synsvagas behov av böcker med stor stil.

Genom den utformning av stödet till storstilböcker som förordas i propositionen avses statens kulturråd få möjligheter att ge ett anpassat stöd som beaktar de högre produktionskostnaderna. Den närmare utformningen av stödet bör enligt föredragande statsrådet ankomma på kulturrådet. Utskottet utgår från att rådet kommer att följa frågan om framställning och distribution av storstilböcker med stor uppmärksamhet. Det bör ankomma på rådet att föreslå de ytterligare åtgärder som kan komma att visa sig erforderliga för att åstadkomma både en större sortering av böcker med stor stil och god tillgänglighet av desamma. Utifrån dessa utgångspunkter anser utskottet det inte påkallat att riksdagen nu begär några särskilda åtgärder med anledning av motionen 1977/78: 1130, vilken alltså avstyrks.

Vad föredragande statsrådet anfört och föreslagit beträffande övriga litteraturkategorier som omfattas av utgivningsstödet, dvs. ny svensk skönlitteratur, skönlitteratur i svensk översättning, klassiker samt litteratur på invandrar- och minoritetsspråk, har inte givit utskottet anledning till något särskilt uttalande.

Utskottet tillstyrker att riksdagen godkänner vad i propositionen förordats angående stöd till presentation av svensk litteratur i utlandet. Då utskottet heller inte har några erinringar mot riktlinjerna i övrigt för ändringar av stödet till utgivning av litteratur föreslår utskottet att de godkänns av riksdagen.

Den försöksverksamhet med läsfrämjande åtgärder inom barn- och ungdomsorganisationer som påbörjades budgetåret 1976/77 avses enligt propositionen pågå även nästa budgetår. I försöksverksamheten kommer då att användas de böcker som statens kulturråd stödöker innevarande budgetår. Föredragande statsrådet anmäler att kulturrådet under hösten 1978 och våren 1979 kommer att göra en utvärdering av försöket. Det material som presenteras av kulturrådet avses tillsammans med förslag från utbildningsdepartementets barnkulturgrupp läggas till grund för ställningstaganden till vilka åtgärder i lässtimulerande syfte bland barn och ungdomar som kan bli aktuella.

I motionen 1977/78: 1804 konstateras att inriktningen av den fortsatta verksamheten inte utvecklas i propositionen. Motionärerna anser att fortsatt stöd till läsfrämjande aktiviteter inom organisationslivet måste utgå. De föreslår att kulturrådets utvärderingsarbete utvidgas och att rådet får i uppdrag att ge förslag till hur barn- och ungdomsorganisationerna skall kunna engagera sig i verksamheten. Förslag från rådet bör enligt motionärerna föreligga i så god tid att riksdagen kan ta ställning under nästa år.

I debatten om den statliga litteraturpolitiken har framhållits att insat-

serna inte får begränsas till stöd för produktion och distribution av böcker. Det betonas att de läsfrämjande åtgärderna är väsentliga. Naturligen koncentreras intresset därvid kring frågan hur barn och ungdom skall kunna stimuleras till kontakt med böcker och läsning. Utskottet delar helt uppfattningen att stor vikt måste fästas vid läsfrämjande åtgärder. Det är också, som framhållits i motionen 1977/78: 1804, angeläget att snarast lösa frågan om hur de framtida statliga insatserna i lässtimulerande syfte bör utformas. Den utvärdering av nu pågående försöksverksamhet som statens kulturråd kommer att göra nästa budgetår bör emellertid avvaktas innan några definitiva ställningstaganden görs. Sannolikt kan förslag om hur barn- och ungdomsorganisationer skall kunna engageras i den läsfrämjande verksamheten inte presenteras så tidigt som motionärerna önskar. Utskottet anser sig emellertid kunna räkna med att kulturrådet överväger om temporära lösningar är möjliga i avvaktan på mer långsiktigt inriktade ställningstaganden. Utskottet anser det inte erforderligt med något särskilt tillkännagivande från riksdagen avseende de frågor som behandlas i motionen 1977/78: 1804, vilken således avstyrks.

Föredragande statsrådet konstaterar att frågan om en massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker av god kvalitet har förts fram vid olika tillfällen och att det varit lätt att få en allmän uppslutning bakom idén om en sådan utgivning. Enligt propositionen saknas emellertid i detalj utarbetade förslag till utgivning och distribution. Föredraganden anser det uppenbart att en rad frågor behöver studeras ytterligare innan en massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker av god kvalitet kan komma till stånd. Med hänsyn till att den särskilda barnkulturgruppen inom utbildningsdepartementet inom kort kommer att lägga fram en rapport som bl. a. kommer att innehålla förslag i denna fråga anser han emellertid inte att det nu finns anledning att ta initiativ till något nytt utredningsarbete. Genom barnkulturgruppens rapport och den diskussion som denna kommer att föranleda samt de synpunkter som kommer fram vid remissbehandlingen av rapporten bör frågan om utformningen och inriktningen av en massmarknadsutgivning kunna bli mångsidigt belyst. Detta underlättar enligt statsrådet bedömningen av vilka initiativ som sedan behöver tas för att snabbt nå fram till ett praktiskt resultat.

I motionen 1977/78: 1803 framhålls att det är osäkert hur snabbt en massmarknadsutgivning av barn- och ungdomslitteratur kan realiseras om man går den väg föredragande statsrådet förordat. Motionärerna anser att en massmarknadsutgivning av prisbilliga barn- och ungdomsböcker är en av de viktigaste hittills olösta kulturpolitiska frågorna, varför omedelbara åtgärder utöver regeringens förslag är nödvändiga. Enligt vad de erfarit har Stiftelsen Litteraturfrämjandet långt framskridna

planer på hur en massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker kan organiseras och genomföras. De föreslår att regeringen får riksdagens bemyndigande att ingå avtal med Litteraturfrämjandet om stöd för utgivning av barn- och ungdomslitteratur och att Litteraturfrämjandet tilldelas 2 milj. kr. för ändamålet. Som riktlinjer för utgivningen bör gälla att den i första hand inriktas på förskole- samt låg- och mellanstadieåldrarna. Enligt motionen har Litteraturfrämjandet genom sitt nära samarbete med de folkrörelser som ingår i stiftelsen särskilda möjligheter att etablera lämpliga kanaler för att sprida böckerna.

Även i motionen 1977/78: 1806 föreslås anvisande av medel till massmarknadsutgivning av barn- och ungdomslitteratur. Den utgivning som förordas i motionen avser böcker som aktualiserats genom program i radio och TV och har kostnadsberäknats till 2,5 milj. kr.

I tidigare sammanhang (KrU 1975/76: 35 och KrU 1976/77: 35) har utskottet uttryckt ett positivt intresse för en kvalificerad massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker. Utskottet har inte funnit anledning ändra denna sin grundinställning. Enligt utskottets uppfattning har emellertid i propositionen anförts bärande skäl för att ytterligare uppskjuta bedömningen av i vilka former utgivning och distribution av prisbillig kvalitetslitteratur bör anordnas. De planer för en massmarknadsutgivning av barn- och ungdomslitteratur som enligt motionen 1977/78: 1803 finns inom Litteraturfrämjandet har heller inte presenterats för utbildningsdepartementet. I rådande budgetläge anser sig utskottet inte kunna förorda att ytterligare medel utöver regeringens förslag anvisas nästa budgetår för nya ändamål inom ramen för det statliga litteraturstödet. Från denna utgångspunkt finner utskottet de prioriteringar som gjorts av föredragande statsrådet väl avvägda och kan inte förorda att 2 milj. kr. satsas på ett projekt som inte sakligt prövats i utbildningsdepartementet. Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1977/78: 1803.

Av angivna skäl är utskottet inte heller berett biträda förslaget om en massmarknadsutgivning i den form som föreslås i motionen 1977/78: 1806.

Med hänvisning till de fortsatta överväganden som aviseras i propositionen avseende åtgärder i lässtimulerande syfte och beträffande utformningen och inriktningen av en massmarknadsutgivning av barn- och ungdomslitteratur avstyrker utskottet motionen 1977/78: 1519 i vad den avser ökat stöd till spridning av kvalitetslitteratur till barn och ungdom.

Enligt litteraturstödsutredningen bör staten medverka till att bygga upp ett antal s. k. författarverkstäder eller bokmaskiner i landet för att förbättra utgivningsbetingelserna för personer som ger ut böcker på eget förlag. Stödet föreslås utgå dels som ett investeringsstöd, dels som ett driftstöd. Förslaget avvisas i propositionen, bl. a.

med hänvisning till att statens kulturråd kan lämna bidrag till utrustning och de möjligheter som finns vid t. ex. bibliotek och läromedelscentraler att utnyttja offsetanläggningar. Vidare anser föredragande statsrådet att frågan om driftbidrag till den verksamhet författarverkstäderna svarar för från rättvisesynpunkt inte kan begränsas till enbart denna typ av verkstäder, eftersom motsvarigheter finns inom andra områden, t. ex. kollektivverkstäder för bildkonstnärer.

I motionen 1977/78: 1805 konstateras att den verksamhet de hittills etablerade bokmaskinerna — Författares bokmaskin i Stockholm och Göteborg — kunnat utveckla har varit av stor betydelse för en i övrigt ganska hårt kommersialiserad bokmarknad. Enligt motionärerna torde verksamheten nu ligga på en nivå där den inte kan utvecklas vidare utan någon form av effektivt statligt stöd. Motionärerna finner inte den argumentering som föredragande statsrådet anfört mot driftbidrag övertygande. De anser att riksdagen bör begära förslag hos regeringen som syftar till att de fasta driftkostnaderna övertas av staten för Författares bokmaskins verkstäder i Stockholm och Göteborg. Vidare bör statens kulturråd anvisas erforderliga medel för att planera en fortsatt utbyggnad av författarverkstäder. Något förslag om ökat anslag för nästa budgetår framläggs inte i motionen.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att den verksamhet bokmaskinerna bedriver är värdefull. Den fyller ett viktigt behov, då det — som föredragande statsrådet uttrycker det — från yttrandefrihetssynpunkt självfallet är angeläget att människor som skriver har möjlighet att på ett enkelt sätt ge ut böcker vid sidan av de vanliga förlagen. Från principiella utgångspunkter kan det därför hävdas att ett stöd till författarverkstäder/bokmaskiner har sitt berättigande som komplement till ett selektivt statligt litteraturstöd.

Såväl bokmaskinen i Stockholm som den nystartade författarverkstaden i Göteborg har av statens kulturråd tilldelats bidrag till nödvändig utrustning. Utskottet kan således konstatera att rådet har sin uppmärksamhet fäst på s. k. författarverkstäders och bokmaskiners ekonomiska problem och deras verksamhetsbetingelser. I detta läge anser utskottet inte att riksdagen behöver begära förslag om stöd till driftkostnaderna och avstyrker därför yrkande 1 i motionen 1977/78: 1805.

Med hänvisning till att det inte bör vara en uppgift för staten att ta initiativ till nya författarverkstäder eller bokmaskiner avstyrker utskottet även yrkande 2 i samma motion.

Vid remissbehandlingen av litteraturstödsutredningens betänkande har delade meningar rätt huruvida stöd bör införas till Bibliotekstjänstssambinding i syfte att förbilliga bibliotekens inköp. Därvid har också presenterats modeller för ett stöd av den typ som föreslås i motionen 1977/78: 1806 och som kostnadsberäknats till 4

milj. kr. Utskottet anser inte att det finns tillräckliga skäl för riksdagen att besluta om ett belopp av denna storleksordning till nu ifrågavarande ändamål och avstyrker därför motionen såvitt nu är i fråga.

Av utskottets ställningstaganden till motionerna 1977/78: 1803 och 1977/78: 1806 följer att utskottet avstyrker de yrkanden om ytterligare medelansvinning för nästa budgetår som förs fram i dessa motioner. Utskottet tillstyrker det i propositionen föreslagna reservationsanslaget till Litteraturstöd av 18 500 000 kr. med den ökning därav som föranleds av att ett belopp på 925 000 kr. genom ett förbiscende inte ingår i anslagsberäkningen. Totalt bör således 19 425 000 kr. anvisas under anslaget.

I fråga om kreditstöd till förlag och stöd till bokhandeln innebär inte förslagen i propositionen några större ändringar i förhållande till vad som nu gäller. Utskottet anser det i likhet med föredragande statsrådet rimligt att staten bidrar till att förbättra möjligheterna för Bokbranschens finansieringsinstitut att fungera som kreditorgan för bokhandeln och tillstyrker således att institutet beviljas en kreditgaranti om högst 2 milj. kr. att användas för upplåning i syfte att öka institutets eget kapital.

Den förlängning av försöksverksamheten med statligt kreditstöd till bokhandeln som förordas i propositionen finner utskottet befogad. Därav följer att utskottet tillstyrker att lagen (1977: 485) om tillfälligt överlämnande av förvaltningsuppgift inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde förlängs att gälla till och med utgången av juni 1981.

Eventuella infrianden av kreditgarantier för lån till förlag och bokhandel föreslås bli prövade inom ramen för ett nytt, förslagsvis betecknat anslag, benämnt Kreditgarantier till förlag och bokhandel. Utskottet har ingen erinran mot en sådan ordning.

Vad föredragande statsrådet i övrigt föreslagit och anfört i propositionen har inte givit utskottet anledning till några invändningar eller särskilda uttalanden.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1519 om stödet till barn- och ungdomslitteratur,
2. att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1130 om åtgärder för att tillgodose de synsvagas behov av litteratur,
3. att riksdagen godkänner de riktlinjer för ändringar av stödet till utgivning av litteratur som förordats i propositionen 1977/78: 99,
4. att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1804 om ett tillkännagivande rörande läsfrämjande åtgärder,
5. att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1805 om Författares bokmaskin och författarverkstäder,

6. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 99 samt med avslag på motionerna 1977/78: 1803 och 1977/78: 1806 till *Litteraturstöd* för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 19 425 000 kr.,
7. att riksdagen godkänner att försöksverksamheten med stöd till bokhandel utsträcks till att omfatta även budgetåret 1980/81,
8. att riksdagen antager i propositionen 1977/78: 99 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1977: 485) om tillfälligt överlämnande av förvaltningsuppgift inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde,
9. att riksdagen medger att för budgetåret 1978/79 statlig kreditgaranti för lån till Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag beviljas intill ett belopp av 2 000 000 kr.,
10. att riksdagen bemyndigar regeringen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i propositionen 1977/78: 99 träffa avtal med Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag om villkoren för statlig kreditgaranti för lån till bolaget,
11. att riksdagen till *Bokhandelsstöd* för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 1 250 000 kr.,
12. att riksdagen medger att statsgaranti för lån till nyetablering av förlag m. m. under budgetåret 1978/79 får beviljas intill ett belopp av 2 000 000 kr.,
13. att riksdagen medger att statsgaranti för lån till bokhandel under budgetåret 1978/79 får beviljas intill ett belopp av 1 500 000 kr.,
14. att riksdagen till *Kreditgarantier till förlag och bokhandel* för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
15. att riksdagen — utöver av riksdagen tidigare anvisat belopp (KrU 1977/78: 18, rskr 1977/78: 153) — under nionde huvudtiteln till *Statens kulturråd: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 120 000 kr.,
16. att riksdagen till *Lån för investeringar i bokhandel* för budgetåret 1978/79 anvisar ett investeringsanslag av 2 400 000 kr.

Stockholm den 25 april 1978

På kulturutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Per Olof Sundman (c), Tore Nilsson (m), Olle Eriksson (c), Ake Green (s), Ingegärd Fränkel (fp), Karl-Eric Norrby (c), Lars-Ingvar Sörenson (s),

Ingrid Diesen (m), Hans Alsén (s), Kerstin Göthberg (c), Lennart Bladh (s), Gunnar Richardson (fp), Catarina Rönnung (s) och Helge Klöver (s).

Reservation

av Georg Andersson (s), Åke Green (s), Lars-Ingvar Sörenson (s), Hans Alsén (s), Lennart Bladh (s), Catarina Rönnung (s) och Helge Klöver (s) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "I tidigare" och slutar med "och ungdom" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i tidigare sammanhang behandlat frågan om massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker. I betänkandet 1975/76: 35 framhöll utskottet att det var synnerligen angeläget att en kvalificerad massmarknadsutgivning av sådan litteratur kom till stånd. Utskottet räknade med att regeringen snarast skulle återkomma till riksdagen med förslag på detta område, vilket riksdagen på förslag av utskottet gav regeringen till känna. Förra året (KrU 1976/77: 35) avstyrkte utskottets majoritet ett motionsyrkande från socialdemokraterna i frågan med hänvisning till att det ingick i uppgiften för den utredningsman som tillkallats att lägga fram förslag om hur en massmarknadsutgivning av barn- och ungdomslitteratur skulle komma till stånd.

Det är mot denna bakgrund förvånande att förslag till utgivning och distribution av prisbilliga böcker för barn och ungdom saknas i propositionen. Den hållning som departementschefen intagit i denna fråga präglas av passivitet. Som anförts i motionen 1977/78: 1803 är en massmarknadsutgivning av prisbilliga barn- och ungdomsböcker en av de viktigaste hittills olösta kulturpolitiska frågorna. Omedelbara åtgärder är därför ytterligt angelägna.

Stiftelsen Litteraturfrämjandet har byggt upp en organisation för försäljning och distribution av kvalitetsböcker för vuxna och får fr. o. m. budgetåret 1976/77 statligt stöd till massmarknadsutgivning av kvalificerad och lättillgänglig skönlitteratur för vuxna. Av motionen 1977/78: 1803 framgår att Litteraturfrämjandet har långt framskridna planer på hur en massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker kan organiseras och genomföras. Utskottet delar motionärernas uppfattning att dessa planer borde kunna läggas till grund för en satsning på utgivning av prisbillig barn- och ungdomslitteratur, förutsatt att staten tillskjuter erforderliga medel. I motionen framhålls att utgivningen måste planeras på ett sådant sätt att företrädare för författare och förlag samt för statens kulturråd och andra intressenter, bland dem förskola, skola och ungdomsorganisationer, får möjligheter att påverka den definitiva utformningen. Enligt vad utskottet vid beredning av ärendet inhämtat lig-

ger förslaget i motionen väl i linje med det förslag som den särskilda barnkulturgruppen utarbetat.

Enligt utskottets mening bör man söka realisera det förslag till massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker som presenteras i motionen 1977/78: 1803 och därvid bygga på de riktlinjer för utgivning och distribution som anges i motionen. Utskottet föreslår därför att regeringen bemyndigas att ingå avtal med Litteraturfrämjandet om stöd för utgivning av barn- och ungdomsböcker i huvudsak enligt de riktlinjer som anges i motionen. Utskottet tillstyrker också att 2 milj. kr. anvisas för detta ändamål.

Utskottets ställningstagande till motionen 1977/78: 1803 i nu förevarande del innebär att motionen 1977/78: 1806 i motsvarande del blir i huvudsak tillgodosedd.

Med hänvisning till den av utskottet nyss förordade massmarknadsutgivningen avstyrker utskottet motionen 1977/78: 1519 i vad den avser ökat stöd till spridning av kvalitetslitteratur till barn och ungdom.

dels den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Av utskottets" och slutar med "under anslaget" bort ha följande lydelse:

Anslagsmässigt innebär utskottets ställningstaganden till motionerna 1977/78: 1803 och 1977/78: 1806 en medelsanvisning som med 2 milj. kr. överstiger det i propositionen föreslagna reservationsanslaget till Litteraturstöd. Därtill kommer det belopp på 925 000 kr. som genom ett förbiscende inte ingår i anslagsberäkningen. Totalt bör således 21 425 000 kr. anvisas under anslaget.

dels utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen

- a) med bifall till motionen 1977/78: 1803, yrkande 1, bemyndigar regeringen att ingå avtal med Stiftelsen Litteraturfrämjandet i huvudsak enligt de riktlinjer som förordats i motionen,
- b) med anledning av propositionen 1977/78: 99 samt motionerna 1977/78: 1803, yrkande 2, och 1977/78: 1806 till *Litteraturstöd* för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 21 425 000 kr.,